

Oedipus vs Orestes: eindelijk battle na 2500 jaar

De Griekse tragedies blijven boeien. Toneelgroep Amsterdam en Het Nationaal Toneel maakten hyperactuele versies van Oedipus en De Oresteia. Een verkiezingscampagne versus een geel golfbad: wie wint de battle? Veteraan Theu Boermans of jonkie Robert Icke?

De Griekse tragedies blijven boeien. Toneelgroep Amsterdam en Het Nationaal Toneel maakten hyperactuele versies van Oedipus en De Oresteia. Een verkiezingscampagne versus een geel golfbad: wie wint de battle? Veteraan Theu Boermans of jonkie Robert Icke? Hoe ver kun je gaan in het actualiseren van 2500 jaar oude toneelteksten? Bij opera's ligt de muziek vast in de partituur, maar kan de regisseur juist daardoor helemaal losgaan in zijn encensering. Sowieso kenmerken de meeste opera's zich door onzinnige complotlijnen, met veel verkleedpartijen, vrouwen met baarden en ander ongerief. De Griekse tragedies zijn een stuk soberder en daardoor dwingender in hun uitvoeringstraditie, maar aan de andere kant hebben ze dan weer die rare koren die commentaar leveren. En de verhalen zijn wel erg bloederig. Neem De Oresteia, de cyclus van auteur Aischylos. Vader Agamemnon offert dochterlief op voor hij naar Troje vertrekt. Bij terugkomst wordt hij uit wraak neergelegd door zijn vrouw Klytaimnestra. Op haar beurt sterft zij door zoon Orestes en diens zusje Elektra. Het vervloekte geslacht moet zijn noodlot onder ogen zien, anders blijft het nageslacht vervloekt. Regisseur Theu Boermans vindt dat Het Nationale Toneel elk jaar zo'n klassieker moet brengen, dus liet hij de teksten bewerken en behoorlijk inkrimpen door de Engelse dichter Ted Hughes. We bevinden ons in een vaag nu of verleden, dat gedomineerd wordt door een enorm golvend geel ronddraaiend decorstuk. De eeuwige erfzonde die maar voort golft, de tand des tijd die als een Chinese martering iedereen uitput? De betekenis blijft onduidelijk. Boven de speelvloer hangen twee enorme videoschermen, waarop de toeschouwer close-ups kan zien van de acteurs. Handig, want op het

ronddraaiende gele gevaarte verdwijnen de spelers nogal eens uitzicht. Die afstand belemmert de emotionele betrokkenheid van de kijkers. De bewerking van Ted Hughes geeft de oorspronkelijke trilogie meer vaart mee, maar we blijven kijken naar acteurs die met moeite over een gele stellage klimmen terwijl ze teksten naar de camera's toe declameren. Gelukkig blijven er een paar krachtige scènes over (dat mag ook wel met 3 uur speelduur...). Vooral Anniek Pfeifer overtuigt in haar laatste rol bij Het Nationale Toneel als moeder Klytaimnestra. Haar ambivalentie tegenover haar man Agamemnon, maar vooral haar begrip voor de kwellingen die zoon Orestes moet doorstaan, overtuigt. De moeder-zoon connectie behoort bij de beste passages. Ook de wisselwerking tussen broer Orestes (Bram Suijker verandert van jongeling in een tragische held) en zus Elektra krijgt een geloofwaardige uitwerking. Voeg daaraan toe Romana Vrede als priesteres en talent Yamill Jones als Star Wars-achtige strijder, en er blijft genoeg te genieten. Maar de door regisseur Boermans beloofde actualiteit met verwijzingen naar Trump en Poetin of de ondergang van het matriarchaat zijn slechts met veel moeite uit deze versie te destilleren. En dan is het laatste onderdeel met de rechtszaak van Pallas Athene helemaal een slecht te verstouwen tijdloze saaie uiteenzetting van principes. Dat kan beter, heeft de Brit Robert Icke al in Londen bewezen met een Oresteia-versie als proces, waarbij het publiek aan het eind een vonnis moet vellen over Orestes: moedermoordenaar of slachtoffer? Icke zet bij Toneelgroep Amsterdam nu zijn tanden in Oedipus van Sophocles. 'Het belangrijkste bij het encenseren van een klassieker is om iets proberen te vatten van het vonkje waarmee het destijds allemaal is begonnen.' Icke streeft ernaar dat wij toeschouwers zonder enige

voorkennis van dit toneelstuk kunnen genieten. Icke verplaatst het verhaal dan ook radicaal naar het heden, waarbij Oedipus (Hans Kesting) een politicus is, die een verkiezingscampagne voert. Op de uitslagenavond komt hij met zijn gezin bijeen in het campagnehoofdkantoor. Een klok telt af naar nul, twee uur lang zien we hoe Oedipus probeert een transparante politicus te zijn, die geen skeletten uit het verleden wil meertorsen. Daarom moet de moord op zijn voorganger Laios opgelost worden. Dat zit zijn vrouw Jocaste (Marieke Heebink) niet lekker: waarom oude koeien uit de sloot halen? Als de ziener Tiresias allerlei narigheid voorspelt, breekt Oedipus het zweet uit. Toch gaat hij door met zijn zoektocht naar de waarheid. Uiteindelijk blijkt hij de moordenaar van zijn vader (Laios) te zijn door een autoaanrijding, en is hij getrouwd met zijn moeder Jocaste. Maar voor die psychologische brandbom maken we Oedipus eerst mee met zijn gezinnetje en zijn oude moedertje, die hem nog een geheim te vertellen heeft. Dit tijdelijke familiegeluk maakt de crash daarna des te pijnlijker. Werkt deze actualisering? Voor een groot gedeelte wel. Hans Kesting speelt na eerdere schurkenrollen eindelijk weer eens een good guy, die oprecht transparantie in het politieke systeem wil brengen en zo zijn eigen ondergang veroorzaakt. Maar de verkiezingsuitslag voegt verder weinig spanning aan het verhaal toe. Erger is de zoon die uit de closet komt, wat Oedipus nog meer als sympa papa laat schitteren. Hier wordt door Icke iets toegevoegd dat echt botst met het origineel. Homoseksualiteit had in Griekenland totaal andere connotatie, en is hier onnodig toegevoegd. Nog sterker is de blinde ziener Tiresias, die hier een vage – want niet geactualiseerde – rol speelt, die het plot onduidelijker maakt. Enige voordeel is dat daardoor nog meer de

nadruk komt te liggen bij de spanning tussen Oedipus en Jocaste, die beiden beginnen te beseffen wat voor schanddaden zij hebben verricht. De uitgesponnen catharsis-scène tussen Hans Kesting en Marieke Heebink is het hoogepunt van de avond. De actualisering

van de verkiezingsavond had her en der nog wat puntiger gemogen, toch leef je door Ickes versie extra mee met Oedipus en zijn familie. Missie geslaagd. Boermans' De Oresteia legt het hier duidelijk tegen af, al kennen zijn 3 uur enkele spectaculaire momenten en durft

hij grootser uit te pakken. Na 2500 jaar blijven de Grieken fascineren. Wordt vervolgd. Oedipus, tga.nl, t/m 18 mei De Oresteia, hnt.nl, t/m 3 juni Beeld Oedipus: Jan Versweyveld Beeld De Oresteia: Sanne Peper